

Protokollsutdrag

2024-05-13

Kommunstyrelsen

Dnr KS/2024:97

79 - Remissvar-Betänkande Livsmedelsberedskap för en ny tid 2024:97

I den aktuella utredningen föreslås att med livsmedelsberedskap avses verksamhet som syftar till att upprätthålla den livsmedelsförsörjning som är nödvändig för befolkningens överlevnad, för att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna eller för att bidra till det militära försvarets förmåga.

Arbetet med livsmedelsberedskap bedrivs av ett stort antal aktörer, bland annat myndigheter, kommuner och regioner samt enskilda, företag och civilsamhället. Målet för livsmedelsberedskapen föreslås vara att säkerställa att hela befolkningen över tid har tillgång till nödvändiga livsmedel vid en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen. Vidare föreslås att livsmedelsberedskapen förs in i en ny lag vars bestämmelser syftar till att uppnå detta mål. Lagen ska heta lagen om livsmedelsberedskap.

Genom lagen införs bestämmelser om kommuners ansvar för livsmedelsberedskap och bestämmelser om beredskapslagring. Definitionen av livsmedelsberedskap knyter an till definitionen av såväl civilt försvar som försörjningsberedskap, och tydliggör därmed att livsmedelsberedskap är en grundläggande del av totalförsvaret. Samtidigt hävdas dock att livsmedelsberedskapen inte bör begränsas till en situation med höjd beredskap och den fullmaktslagstiftning som då kan användas. Skälet till det är att fredstida krissituationer som till exempel effekter av klimatförändringar, smittsamma sjukdomar och radioaktiva utsläpp också kan få allvarliga konsekvenser för livsmedelsförsörjningen.

Livsmedelsberedskapen bör följas upp av Livsmedelsverket enligt utredningen och Myndigheten för totalförsvarsanalys bör få i uppdrag att analysera och utvärdera livsmedelsberedskapen och bedöma om vidtagna åtgärder har fått önskad effekt ur ett systemperspektiv.

Det fastslås att livsmedelsberedskapen börjar hos den enskilde medborgaren. Varje svensk bör ha livsmedel motsvarande minst en veckas förbrukning och det anges att regeringen bör överväga att ge Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Livsmedelsverket i uppdrag att förordna insatser i syfte att förbereda befolkningen på situationer med livsmedelsbrist.

Varje vardag serveras cirka tre miljoner måltider i skola, vård och omsorg. Offentliga måltider är en viktig samhällsfunktion som en femtedel av befolkningen är beroende av för en eller flera av dagens måltider. Staten, regioner

Protokollsutdrag

2024-05-13

Kommunstyrelsen

och kommuner bör därför bedriva ett systematiskt arbete i syfte att upprätthålla måltidsverksamheter även under allvarliga störningar i livsmedelsförsörjningen.

I utredningen föreslås att kommuner ska få ett lagstadgat ansvar för vissa uppgifter inom livsmedelsberedskapen. I den nya lag som föreslås, åläggs kommunerna att analysera de behov som kan uppstå för befolkningen i kommunen vid en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen.

Kommuner ska också planera för lokal livsmedelsdistribution. Vid en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen eller en överhängande risk för en sådan störning, ska kommunen enligt utredningen utifrån sina förutsättningar vidta lämpliga åtgärder för att upprätthålla tillgången till nödvändiga livsmedel för befolkningen i kommunen. Livsmedelsverket får uppgiften att ge vägledning och följa upp kommunernas arbete med livsmedelsberedskap.

Utredningens förslag utgör en del av underlaget för regeringens fortsatta arbete för uppbyggnaden av livsmedelsberedskapen i syfte att stärka samhällets krisberedskap och det civila försvaret i enlighet med målet för det civila försvaret. I utredningen konstateras att kostnader för livsmedelsberedskap ska belasta statsbudgeten och att den beräknas uppgå till cirka en miljard kronor per år mot slutet av nästa totalförsvarsbeslutsperiod.

Med hänvisning till kommunernas geografiska områdesansvar, kommunernas ansvar enligt LEH (lag 2006:544 extraordinära händelser) gällande livsmedelsförsörjning under höjd beredskap och genom kommunernas ansvar inom socialtjänsten förutsätts kommunerna ha specifik och relevant information om både befolkningen, det lokala näringslivet och de geografiska förutsättningarna i övrigt som kan påverka livsmedelsförsörjningen. Detta anges vara grunden för förslaget om att kommunerna är den offentliga aktör som bör ha ett övergripande lokalt ansvar för livsmedelsberedskapen.

Hagfors Kommuns synpunkter

Utredningen tar fasta på det kommunala ansvaret och fokus tycks generellt ligga på att kommunerna med den kunskap de har om den lokala befolkningens sammansättning och förutsättningar skall bära ett stort ansvar för den beredskap och krishantering som kan komma att krävas i hela kedjan från lagerhållning till distribution. **Hagfors Kommuns bedömning är att utredningens förslag är helt orimliga av flera anledningar.**

Det är positivt att utredningen tar ett helhetsgrepp om hela livsmedelskedjan men utredningens förslag innebär ett mycket omfattande ansvar för kommuner för Sida 3/5 delar av livsmedelskedjan som inte faller inom det kommunala ansvarsområdet i fredstid vilket innebär att varje enskild kommun kommer behöva bygga upp egna organisationer för bland annat lagerhållning och

Protokollsutdrag

2024-05-13

Kommunstyrelsen

distribution istället för att, vilket torde mer rimligt, se över hur befintliga aktörers arbete och uppdrag inom respektive del av livsmedelskedjan kan anpassas, byggas ut och optimeras för att på så sätt bli en del i beredskapen.

Vidare ser Hagfors kommun positivt på förslaget att kommunsektorn tillförs 250 miljoner kronor. Förstärkningen täcker dock långt ifrån de kostnader som är förknippade med de utvidgade ansvar som föreslås för kommunerna i utredningen vilket kan komma att få stora konsekvenser för annan kommunal verksamhet som behöver minskas för att klara de prioriteringar som krävs.

En kommun ska enligt utredningen, utifrån information från den föreslagna nationella funktion på Livsmedelsverket, vars uppgift ska vara att upptäcka hot mot livsmedelsförsörjningen, göra bedömningar av hur försörjningen av livsmedel kan påverkas vid störningar. Hagfors kommun menar att detta är helt fel geografisk nivå och att detta är ett uppdrag för länsstyrelsen utifrån de läges-/behovsbilder länsstyrelsen kan begära in från kommunerna.

Hagfors Kommun delar förvisso utredningens uppfattning att kommunerna har god kännedom om den lokala befolkningens sammansättning och förutsättningar men det går inte att planera för livsmedelsberedskap utan att ta hänsyn till andra faktorer som påverkar behovet av livsmedel inom kommunen och regionen i stort.

En utmaning som behöver beaktas i planeringen är arbetspendling. Uppskattningsvis finns ca 1500 personer som arbetspendlar till eller från Hagfors kommun idag, vilket inte kan anses vara försumbart i en kommun med drygt 11 000 invånare. Det är rimligt att anta att den del av de som arbetspendlar arbetar exempelvis inom vården eller i någon annan samhällsviktig verksamhet som förskola eller skola i en annan kommun än hemkommunen. Om krig används som dimensioneringsgrund så torde det inte vara realistiskt att befolkningen i stort kan agera som i fredstid. Delar av befolkningen arbetar långa pass i en annan kommun än hemkommunen och kanske inte heller kan ta sig till och från arbetsplatsen på daglig basis. Det vill säga att det inte kommer vara möjligt för alla att vare sig införskaffa eller konsumera mat/livsmedel kopplat till folkbokföringsadressen. Och med den exakthet behovsanalysen ska göras, så spelar sannolikt frågan om exempelvis kommunens dagsbefolkning större roll än frågan om vilka som kan anses vistas tillfälligt eller inte tillfälligt i kommunen.

Hagfors kommun menar att kommunen sannolikt har förmågan att göra en grundanalys av befolkningens behov, men att den analysen måste lyftas till nästa geografiska nivå, till länsstyrelsen och samordnas på länsnivå för att därefter kunna utgöra en situationell behovsbild.

Det bör också nämnas att det i händelse av en kris kan komma att uppstå behov för individer i vissa delar av landet att förflytta sig, det vill säga det kan uppstå

Protokollsutdrag

2024-05-13

Kommunstyrelsen

strömmar av internflyktingar. Dessa ska också tas om hand på lämpligt sätt. Hur utredaren har tänkt att en lokal hantering av livsmedelsberedskapen baserad på invånarstrukturen i fredstid ska kunna beakta dessa internflyktingar är oklart.

När det kommer till livsmedelsproduktion och förutsättningarna att bedriva jordbruk så råder det med det nordiska klimatet både begränsningar och stora geografiska skillnader mellan såväl kommuner inom en region och mellan regioner. Utredningen lägger stort fokus på lokala livsmedel. Ska den interna livsmedelsförsörjningen kunna säkerställas i krigstid är det absolut nödvändigt att det skapas incitament för konsumenter att handla lokalt även i fredstid. Den mängd lagringsbara livsmedel som produceras lokalt idag når med stor sannolikhet inte upp till de behov som finns i händelse av en kris. Det behövs således inte bara incitament som stimulerar konsumenten, det behövs också fler incitament för att få fler att bedriva jordbruk och för att få fler befintliga jordbruk att skala upp sin produktion och skapa större lager av de livsmedel som kan lagras och som bedöms som viktigast i händelse av kris.

Utredningen lyfter inte i någon större omfattning förutsättningarna för att tillaga de livsmedel som ingår i beredskapsplaneringen. Kommunen är i stor grad beroende av el och vatten för att måltider ska kunna levereras. I det fall tillagning skall ske för fler grupper än de nuvarande så saknas grundläggande kapacitet och redundans. Kommuner kommer att behöva statliga bidrag för exempelvis förstärkning av nödvatten och reservkraft.

Den lokala produktionen av livsmedel bedömer vi som mycket viktig för att minska sårbarheten i livsmedelskedjan och korta transporter. För att gynna detta i kristid behöver systemet underlättas för att det ska bli lättare att köpa dessa varor även i fredstid. Stat och kommun bör ha ett inflytande över vad som produceras så att det matchar behov både i fred- och kristid. Kommunerna har en viktig roll i att stärka livsmedelsproduktionen. Offentlig verksamhet kan bidra genom upphandling och inköp.

Hagfors Kommuns bestämda uppfattning är att det måste finnas ett samordningsansvar på lägst regional nivå för att beredskapsarbetet och ett eventuellt krisarbete ska fungera för att Sverige sammantaget ska kunna förse sina invånare med de nödvändiga livsmedel som erfordras och undvika att skapa en situation med brist på livsmedel i vissa regioner.

Förslaget att kommunerna ska planera för lokal livsmedelsdistribution är en utmaning eftersom det finns många komplexa beroenden. När planeringen för distribution ska aktiveras är påfrestningarna på kommunens ordinarie samhällsviktiga verksamhet troligen stora med risk för fler bortfall av kritiska beroenden utöver livsmedel som måste hanteras.

Protokollsutdrag

2024-05-13

Kommunstyrelsen

Krig är som sagt dimensioneringsgrundande och under krigstillstånd är det bästa kommunen kan göra att tillse att de samhällsviktiga verksamheterna kan hållas igång så långt som möjligt. Tillse att VA-verksamheten och energidistributionen fungerar, att förskola och skola är igång så att föräldrar kan gå till sina jobb, som i sin tur många gånger är samhällsviktiga, etc., och, inte minst, tillse att kommunens måltidsverksamhet fungerar och levererar. Utgångsläget kan inte vara att de knappa resurser och förmågor kommunen förfogar över, ska nyttjas för att distribuera livsmedel vid en allvarlig störning. Kommunen är i nuläget i stort beroende av externa leverantörer, såsom grossister och transportföretag för att säkerställa leveranser.

Med ett direkt ansvar även för en utvidgad distribution, utöver den som krävs för måltidsverksamheten, skulle kommunen behöva bygga en egen transportorganisation för att klara behoven. Och att som nämns i utredningen, låta räddningstjänsten bistå för att upprätthålla livsmedelsdistributionen, är definitivt inget bra förslag. Räddningstjänstens dimensionering för krig är redan konstaterat för låg och det skulle definitivt kunna innebära stora risker och resurser som behövs för andra samhällsviktiga uppgifter också ska bära ansvaret för distribution av livsmedel.

Hagfors kommuns inställning är att huvudansvaret för både lagerhållning av livsmedel och planering och distribution ska hanteras av de aktörer som normalt hanterar den här typen av uppdrag och att staten istället verkar för att det skapas incitament och förutsättningar för att skala upp och hantera en större volym livsmedel och en större volym uppdrag inom dessa näringar, det vill säga inom jordbruket, livsmedelsproducenter, grossister, butiker och distributörer och åkerier. Där det redan idag finns rätt kompetens och en fungerande organisation för att hantera uppgifterna i fredstid.

Samordning av planering och distribution behöver ske med ett regionalt perspektiv och det bör därför ske med en övergripande samordning från länsstyrelsens sida.

Handlingar i ärendet

Remiss - Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8)

Beslut

Kommunstyrelsen beslutar att godkänna Hagfors kommuns yttrande på Remiss - Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8)

Protokollsutdrag

2024-05-13

Kommunstyrelsen

Beslutet skickas till

Infrastrukturdepartementet, e-post till li.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till li.dl@regeringskansliet.se. Med dnr LI2024/00248

Samhällsbyggnadschef Louise Sjöholm Verksamhetschef Marie-Louise Karlsson
Räddningschef Håkan Finnkvist